

4407

۱۵۵۵

۱
۴۲۴

نوری

سرشناسه: تحریری، محمد باقر، ۱۳۳۴-، مفسر
عنوان قراردادی: رساله الحقوق، فارسی. برگزیده. شرح
عنوان و نام پدیدآور: منشور بندگی: شرح رساله‌ی حقوق امام سجاد علیه السلام
تالیف: استاد محمد باقر تحریری
مشخصات نشر: قم: واژه پرداز اندیشه، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری: ۴۲۴ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۵۶۰۰-۵-۱
وضعیت فهرست نویسی: فیفا
موضوع: علی بن حسین، امام چهارم، ۳۸-۹۴ ق. -- فضایل
Ali ibn Hosayn, Imam IV -- Virtues
موضوع: علی بن حسین علیه السلام، امام چهارم، ۳۸-۹۴ ق. صحیفه سجاده.
برگزیده -- نقد و تفسیر
موضوع: احادیث اخلاقی -- Hadiths - Ethics
موضوع: دعاها -- Prayers
رده بندی کنگره: BP ۴۸
رده بندی دیویی: ۲۸۸ / ۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۰۶۷۹۹

رسالہ نور امام سجاد علیہ السلام
مَدَن اور بیدگی
استاد محمد باقر عسکری

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

شرح رساله حقوق امامت ستاد علیه السلام منشورینگی

مؤلف: استاد محمد باقر تحریری

دفتر حفظ و نشر آثار حضرت استاد محمد باقر تحریری

براستران محمد حسین حیدری، محمود تحریری

ناشر: وازیرداز اندیشه

مدیر: منری: مهیار سپهری

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۶۰۰-۵-۱

نوبت چاپ: ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰

شماره مرکز پخش:

۰۲۵۳۳۸۴۱۲۲۳ - ۰۹۱۲۷۹۷۴۷۵۰

www.seratemostaghim.ir

۹		مقدمه
۱۳		بخش اول / بیان اجمالی حقوق درک م حضرت سجاد علیه السلام
۱۷		بخش دوم / بیان تفصیلی حقوق
۱۹		۱ / حق خدای متعال
۴۵		۲ / حق نفس انسان

۵۱		حقوق اعضای بدن
۵۲		۳ / حق زبان
۶۱		۴ / حق گوش
۹۹		۵ / حق چشم
۱۱۱		۶ / حق پا
۱۳۵		۷ / حق دست
۱۴۳		۸ / حق شکم
۱۴۹		۹ / حق شرمگاه

۱۵۵	 حقوق اعمال عبادی
۱۵۷	 ۱۰/ حق نماز
۱۷۷	 ۱۱/ حق حج
۱۸۱	 ۱۲/ حق روزه
۱۸۹	 ۱۳/ حق صدقه
۱۹۷	 ۱۴/ حق قنار

۱۹۹	 حقوق اجتماعی افرادستان
۲۰۱	 ۱۵/ حق حاکم
۲۱۱	 ۱۶/ حق معلم
۲۱۷	 ۱۷/ حق مولا و مالک

۲۱۹	 حقوق رعایا و وزیردستان
۲۲۱	 ۱۸/ حق رعایا
۲۲۹	 ۱۹/ حق شاگرد
۲۳۷	 ۲۰/ حق همسر
۲۴۷	 ۲۱/ حق برده

۲۴۹	 حقوق خویشان و نزدیکان
۲۵۱	 ۲۲/ حق مادر
۲۵۵	 ۲۳/ حق پدر

۲۵۹		۲۴ / حق فرزند
۲۶۷		۲۵ / حق برادر
۲۷۵		۲۶ / حق مولا
۲۷۷		۲۷ / حق برده آزاد شده
۲۷۹		۲۸ / حق نسبی دماء
۲۸۵		۲۹ / حق ذان
۲۹۱		۳۰ / حق امام جماعت
۲۹۵		۳۱ / حق هم نشین
۳۰۷		۳۲ / حق همسایه
۳۱۷		۳۳ / حق دوست
۳۲۷		۳۴ / حق شریک
۳۳۱		۳۵ / حق مال
۳۴۳		۳۶ / حق طلب کار
۳۴۷		۳۷ / حق همکار
۳۵۱		۳۸ / حق مدعی
۳۶۱		۳۹ / حق خصم
۳۶۵		۴۰ / حق مشورت کننده
۳۶۹		۴۱ / حق مشاور
۳۷۳		۴۲ / حق نصیحت خواه
۳۷۹		۴۳ / حق نصیحت کننده
۳۸۱		۴۴ / حق کهن سالان

۳۸۵ ۴۵ / حق خردسالان

۳۸۹ ۴۶ / حق سائل (درخواست کننده)

۳۹۷ ۴۷ / حق مسئول

۳۹۹ ۴۸ / حق شادکننده

۴۰۳ ۴۹ / حق بدی کننده

۴۰۷ ۵۰ / حق اهل دین

۴۱۳ ۵۱ / حق اهل ذمه

۴۱۹

فهرست منابع را بخوانید

«الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ وَأَشْرَفِ بَرِيَّتِهِ سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا حَبِيبِ قُلُوبِنَا وَطَيِّبِ نَفُوسِنَا سَيِّدِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ أَيْ الْقَاسِمِ مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ الْمَعْصُومِينَ الْمُتَنَجِّبِينَ الَّذِينَ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنْهُمْ الرِّجْسَ وَطَهَّرَهُمْ تَطْهِيراً وَاللَّعْنُ الدَّائِمُ عَلَى أَعْدَائِهِمْ أَجْمَعِينَ مِنَ الْأَوَّلِينَ إِلَى قِيَامِ يَوْمِ الدِّينِ».

از جمله برکات وجود مبارک حضرت امام سجاد علیه السلام مجموعه‌ای از معارف ناب اسلامی و انسانی است که به عنوان حقوق بیان فرموده و به نام «رساله حقوقیه» معروف شده است. آن حضرت در این رساله ابتدا به حق خداوند متعال که بالاترین حقوق و محور و ریشه همه حقوق است، می‌پردازد تا معلوم گردد حقوق دیگر با این حق در ارتباط بوده و این حق، سرچشمه سایر حقوق است. این امر، مطابقت معارف دین با فطرت بشر را می‌رساند و اگر کسی بخواهد در مسیر شکوفایی

فطرتش قرار گیرد، باید از دین الهی که به تمام حقوق احاطه دارد به طور کامل پیروی کند و حقوق دیگر نیز باید با توجه به این حق، بررسی، فهمیده و بدان عمل شود تا انسان را به سرمنزل مقصود - که قرب الهی است - نائل سازند.

امام سجاد علیه السلام سپس حقوق نفس انسان بر خویش و در مرحله بعد، حقوق دیگر افراد بر انسان را تشریح می‌فرماید و آن‌ها را از شاخ و برگ و لوازم حق اول بر می‌شمارد. با توجه به این دیدگاه، انسان در این عالم تنها یک وظیفه اصلی دارد و آن، ادای حق خداوند متعال است و دیگر وظایف، از فروع آن حق محسوب می‌شوند.

در مجموع رساله حقوق بر تبیین سه حق استوار است: اول، وظایف و رابطه وجودی انسان با خداوند متعال (بندگی مطلق)؛ دوم، وظایف و رابطه وجودی انسان با خود و حق اعضا و جوارح (حق انسان بر خویش)؛ سوم، وظایف و احکام رابطه انسان با انسان‌های دیگر (حقوق دیگران).

امام سجاد علیه السلام در پایان بخش اول رساله، درباره اداکنندگان این حقوق می‌فرماید: «خوشا به حال کسی که خدای متعال او را بر انجام حقوقی که بر او واجب نموده، یاری رسان کرده و در این کار توفیقش داده و استوارش سازد».

اگر معنای حق برای ما درست درک شود، به خوبی می‌فهمیم که برای موفقیت کامل در ادای حق الهی چاره‌ای جز اظهار خضوع در برابر ساحت مقدس پروردگار و کمک گرفتن از او نیست. حتی پیامبران و اولیای الهی با وجود همه معرفت و مقامی که داشتند لحظه‌ای از استعانت به درگاه حق تعالی غفلت نمی‌کردند، چنان‌که پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله که وجود مبارکش اقیانوس بی‌کران معرفت بود هر لحظه خود را نیازمند یاری خدای متعال می‌دید.

پیش از تشریح حقوق واجب بر انسان، لازم است مطالبی کوتاه درباره معرفی و تبیین ماهیت و جایگاه انسان در این عالم بیان شود.

* معرفی اجمالی انسان

با دقت در وجود انسان - جدای از نظریه‌ها و فرضیه‌های مکتب‌های گوناگون و تفسیرها و بررسی‌های علمی دانشمندان در این زمینه - روشن می‌گردد که انسان، اولاً دارای دو جنبه جسمانی و غیر جسمانی بوده و اساس وجود او را جنبه غیر جسمانی تشکیل می‌دهد و همین بخش از وجود وی عهده‌دار فعالیت‌های انسان است، و ثانیاً او موجودی وابسته و مرتبط با اشیاء و موجودات پیرامون خود است که هم از آن‌ها تأثیر می‌پذیرد و هم می‌تواند در آن‌ها اثرگذار باشد.

این ارتباط وجودی دو نوع کلی دارد:

نوع اول، ارتباط با موجوداتی که مستقل نیستند و ارتباط با آن‌ها در حد تأثیر ظاهری و زمینه‌ای است. این نوع ارتباط، موضوع علوم تجربی است که میزان و نحوه این ارتباط و تعامل بین موجودات را کشف می‌نماید. نوع دوم، ارتباط انسان با واقعیت وجود خویش و واقعیت مافوق عالم مادی است. درک این ارتباط ارزشمندی بعد روحی انسان بوده و با به‌کار بستن صحیح قوای ادراکی میسر است و انسان در سایه این ارتباط می‌تواند هدف حقیقی از ایجاد عالم، خلقت خویش و راه و روشی که مطابق با واقعیات عالم است و برای تکامل او ضروری است را به صورت کلی ادراک نماید و سپس مطابق آن عمل نماید تا به نتیجه مطلوب از وجود خویش برسد.

این نوع از روابط وجودی، وظایف و تکالیفی را بر عهده آدمی می‌گذارد که تا وقتی در نظام هستی زندگی می‌کند این وظایف همراه و بر عهده او است. بنابراین انسان مانند سایر موجودات شبیه خود، موجودی وابسته و مخلوق است با این تفاوت که با دارا بودن این رتبه از هستی، دارای هدف والایی است و بدون راه و روش مطلوب هرگز به آن هدف والا دست نخواهد یافت.

هم‌چنین با تأمل در وجود انسان معلوم می‌شود که تنها خالق او تمام کمال‌ها را داراست و آگاه‌ترین شخص به راه و روشی است که انسان را به مقصد نهایی‌اش می‌رساند. رابطه حقیقی انسان با آفریننده‌اش ایجاب

می‌کند که در مرحله اول، وظیفه‌اش را در برابر خالق خود به نحو مطلوب انجام دهد و در مرحله بعد به وظایفی که خدای متعال برای او در ارتباط با دیگر موجودات ترسیم نموده عمل نماید.

در این رساله گران قدر، امام سجاد علیه السلام با بیانی بسیار لطیف و شیوا این روابط و حقوق را در ابتدا با اشاره و سپس با بیانی تفصیلی و ترتیبی منظم بیان می‌فرماید.

شرح این رساله، به انگیزه معرفی گوشه‌ای از آموزه‌های مکتب اهل بیت علیهم السلام برای آشنایی با گستره حقوق بندگی مخلصانه صورت گرفت. امید که مقبول حضرت حق افتد.

محمد باقر تحریری

شهر مقدس قم * تابستان ۱۳۹۸